

III. Mestereim

Tulajdonképpen három mesterem volt: *Benedek Elek* – tőle tanultam meg olvasni, írni, álmodozni, édes anyaföldemet és embertársaimat szeretni; *Mátyás Vilmos* – tőle lestem el először a kutatás, a semmiből is alkotni akarás, a mindent meg kell írni szenvedélyét, a minden után érdeklődés mániáját; és *Botvay Károly* – ő volt az utolérhetetlen pedagógus, a vágyva vágyott orgánum, a szuggesztivitás mestere, a precizitás prófétája, a szerkesztők, szakfordítók példaképe. Áldott legyen emlékük!

Még sok mesterem volt. Néhányukról írnom kell egy-két bekezdést ebben a szerény könyvecskében, vagy hivatkoznom szükséges munkásságukra.

Az életúton való elindítást, a gyerekkori kézenfogást *Elek apó*-nak köszönhetem. Ezt az előzőekben is sejtettem, de néhány méltató sort még ide kell írnom, mert nem csak a születési-halálozási évfordulókon kell nagyjainkra emlékeznünk, hanem minden lélegzetvételnél. Az új nemzedékek előtt csak így válhatnak ismertté nagy elődeink.

✱

Benedek Elek székely véreim egyik legtöbbit író és a legszelebb körben munkálkodó fia. Páratlan kultúrértékeket megmentő mesemondó, elbeszélő és politikus volt. Olyan élesen állnak előtttem a 67 évvel ezelőtti személyes élmények, a mosolygós arc és hetven évesen is csillogó gyermekszempár, ami valóságos csoda. Ott ülünk közvetlen szomszédunk, a középzei Benedek-Szabó Zsigmond padján, a kapu előtt, és szájtátva lessük szavait. Ezeket én visszaadni nem tudom, mert nem vagyok szépíró, mert csak gyermek vagyok, akihez ím lehajolt Elek apó, és szempillantás alatt Krisztusához emelt.

Egyik fő írása, a *Magyar mese- és mondavilág* teljességében öt kiadást ért, és félmillós példányszámban jelent meg, részleteiben még többször. Így lett Jókai Mór mellett a legolvasottabb magyar író. Ma mindenki elismeri, hogy gyermekirodalmunk legnagyobb írója. Mint a népért, annak jobb állapotáért harcoló politikust szintén példaként állíthatjuk ma is mindnyájunk elé. Munkás életének fő forrása a népe iránti hűség és felelősség.

Világos látású volt, ki már gimnazista korában észrevette, mi a népének a baja, s e helyzeten hogyan lehet segíteni. Már akkor élesen látta azt, hogy a magyar ifjúság idegen írók rossz fordításokban megjelent írásait olvassa. Ehelyett azt kell a kezükbe adni, ami a maguk népének kultúrértéke. Ezért gyűjtötte a székely nép ajkán élő meséket, balladákat, s megfelelő irodalmi formát adva ezeknek, sorra könyvekben és lapokban közzétette őket. *Székelyföldi gyűjtés* címmel 1882-ben adta ki először e műveket. 1885-ben jelent meg *Székely Tündérország* című mesegyűjteménye. 1894–1896-ban az említett öt kötetes *Magyar mese- és mondavilág* első kiadása akkor a legnagyobb népi mesegyűjtemény volt szinte az egész világon. A felnőttekre tekintve adta ki 1886-ban *A kollektor* című regényét, s ebben a jellegzetes székely alakokat ismertető nevelő céllal.

Később *Huszár Anna* című regényében is ezt tette, és sok elbeszélésében hasonlóan javítani kívánta a közéletet, negatív egyéniségek helyett pozitív alakokat mutatva meg az olvasóknak. Fájó s megváltoztatandó jelenséggként ábrázolja az urak és a földművesek közti ellentétet. Hitt abban, hogy azok az értékes emberek, akiket írásaiban megjelenít, mint a nép fiai uralomra jutnak, s eltűnik a közélet megannyi sebe. Aránylag ifjan vállalta a nagyajtai (Fekete Lajos és Zoltán is innen származik) választókerületben a képviselőiséget. 1888 februárjában tartotta meg nagy hatású első kormánypárti képviselőházi beszédét, melyben említett szívügyét mondotta el: az ifjúságnak sajátos népi olvasmányokat, kultúrértékeket kell kezébe adni. Hamarosan ellenzéki párthoz csatlakozott, s komolyan bírálta korának „kormányzati gépezetét”, mely „a hatalmi politika hálója”. Mikor évek után a kormány kibuktatta a képviselőházból, a néptanítók mellé állva elvállalta a *Néptanítók Lapjának* szerkesztését, s több éven át itt, valamint a *Magyar Krisztus* hasábjain harcolt a nép értékes fiainak politikai jogaiért.

Mint közéleti személyt, Kós Károlyhoz hasonlíthatjuk. Abban is hasonló volt hozzá, hogy az első világháború után, 1921-ben ő is otthagya a jobb megélhetést ígérő budapesti lehetőségeket, s hazament szülőfalujába. Ott folytatta még nyolc éven át a nép érdekében hatásos munkáját. Az említett székely írókat irányító

segítsége is felbecsülhetetlen. 1927–29-ig velük együtt körutakon szolgálta az erdélyi magyarság kulturális törekvéseit.

Engem, mint protestáns pappfiút református hitvallása különösen érdekel. A kolozsvári kéttornyú református templommal szemben évtizedeken át működött a Benedek Elek Református Napközi Otthon. Ennek legnagyobb szobájában, hol a gyermekek játszadoztak és tanultak, a fehér falon magason ott volt Elek apó fényképe, s alatta az a vers, ami sírfelirata is lett.

Fia, Benedek Marcell professzor (nemcsak ő, hanem unokája, István is atyái útmutatóm volt, leveleikkel sokszor megtiszteltek, s könyveik állandó kedves olvasmányaim), édesapja halála évében ezeket írta: „Benedek Elek életével és halálával a jóság kiapadhatatlan forrását fakasztotta az emberek lelkében. Jobb lett a világ általa... Benedek Elek él, mert az igazságért harcolt, mert gyermekeket emelt szívéhez, mert ez a szív tele volt krisztusi szeretettel.”

*

1986 július elején stilizált székely rovásírást idéző gyászjelentés tudatta, hogy „*Mátyás Vilmos* erdőmérnök, tudományos kutató, az erdélyi föld szülőtte és száműzött szerelmese, élete 75. évében, 1986. július 2-án rövid szenvedés után visszaadta lelkét teremőjének.”

Ugyan Aradon született 1911-ben, de Háromszékről származván mindig székelynek vallotta amagát. Szülőhelye is predisztinálta az erdélyi erdőkhöz való kapcsolatát. Diplomáját 1937-ben szerezte, és rövid kárpátaljai szolgálat után a Görgényi-havasokban az Iszticsói Erdőgondnokság vezetője lett. Nagyon sok mérnökhallgató praktizált nála, sajátította el mellette az erdőhöz való hűséget, szeretetet, fegyelmet, és tanulta meg az erdészeti építéset, turizmus, a szépítő erdőművelés alapelveit.

A második világháború után több gondnokságon dolgozott, majd a megalakuló Erdészeti Kutató Intézet munkatársa lett Sopronban. Ekkor indította meg az erdészeti szakmunkásképzést is. Az Erdészeti Kutató Intézetben a maggazdálkodás, a magvizsgálat témakörének kialakítójaként, fejlesztőjeként dolgozott. Kutatási eredményei alapján dolgozta ki a korszerű maggazdálkodás irányelveit. A mag- és szaporítóanyag-gazdálkodás volt mindvé-

gig a legkedveltebb tudományos területe. Megszervezte Ráckevén az országos magvizsgáló laboratóriumot és magtárolót, majd visszakerülve Sopronba, ott az ERTI Kísérleti Állomását, melynek több évig vezetője is volt. A legfőbb munkaköre a magtermő állományok kialakítása, felvétele és irányítása lett. Világviszonylatban szinte elsőként szervezte meg a magtermő állományok rendszerét lomb- és fenyőállományokra egyaránt, a teljes termesztés, ellenőrzés és szaporítóanyag irányítás, erdészeti génmegőrzés összefüggésében.

Kedves kutatási tárgya volt a tölgy. A gyakorlati szakemberekkel összefogva olyan tölgy-rendszertani vizsgálatokat végzett, olyan herbáriumi anyagot állított össze, melyek alapján nemcsak hazánk, hanem az egész Kárpát-medence valamennyi országában, egész Európában alapvetően hasznosították a tölgyekre vonatkozó nagy életművét, melynek sajnos csak részletei jelentek meg szakkönyvekben, folyóiratokban, jelentésekben.

Ki kell emelni, hogy az ökoszisztéma-kutatásokban, a tölgypusztulás vizsgálatában ma is nélkülözhetetlenek az általa feldolgozott és értékelt ökotaxonómiai megállapítások.

Egy rendkívül sokszínű, kiváló egyéniség hagyott itt bennünket az említett napon, akinek mindig az „okleveles erdőmérnök” volt a legkedveltebb titulusa; legfeljebb főmérnök úrnak engedte szólítani magát, mert sohasem volt a címek, rangok barátja. Pedig valóságos polihisztor volt: építész, történész, régész, geográfus, biológus kutató, rajzoló, szak- és szépíró, amatőr költő, fáradhatatlan turista, barlangász.

„Az író nem hallgat. Még ha tudja is, hogy művét az emberiségnek csak igen kis része fogja olvasni: Ő megtette kötelességét, Ő beszélt” – mondta *Babits Mihállyal*.

„Írásaim szavakból épített testet alkotnak, egy régen elporladt ember él bennük. Az elveszett sejtekből, rostokból épült test helyett ezek túlélnek a halált... Ezért írok!” És utánaözve a nagy székelly tudóst, *Kőrösi Csoma Sándort* – kint tombolhatott az ítéletidő –, Ő vastag ruhákba burkolózva ült a hideg, üvegfalú, műteremszerű dolgozószobájában, valóságos kis múzeumban éveken át, és utolsó percéig írt-írt megszállottan. *Erdei magvak, Erdészeti maggazdálkodási utasítás, Magyarország tölgyei* című munkái, valamint *Soó*

Rezső hatalmas *Synopsisának tölgy fejezete* adják életműve legjavát. Önálló egyéb művei: *Biharfüredi kalauz*, *Csikszéki tájakon*, *Arad és a hegyek*, sok-sok nyomtatott erdélyi hegyvidéki térkép, és minde- nek fölött a négy kiadást megért, több mint 170 ezer példányos *Utazások Erdélyben*. Ezt a könyvet a románok nem szeretik. Ezer- számra kobozták el a határon egyetlen adata miatt: „1209. A román lakosság első megbízható említése Fogarasban.”

És milyen hatalmas kéziratöteg vár kiadásra, illetve feldol- gozásra: a Bihari-hegység (töredéke fia gondozásában megjelent), Görgény, Pölöske, Kárpátalja bemutatása és az életrajzi regény. Milyen élesen hallom most is utolsó kimondott kívánságát: „Re- mélem, hogy feljegyzéseim nem jutnak szemétre, nem égetik el azokat, nem rothadnak meg valami pincében... Valahogy meg akartam mutatni, hogy ha szerényebb tehetséggel is, de vasszor- galommal mégis lehet valódi alkotómunkát végezni.” Tízezer oldalnál terjedelmesebb hagyatékába volt alkalmam beletekinti- ni. Akkor fogadott igazán barátjává, amikor páratlan, ősnymtat- ványt is tartalmazó könyvtárát megmutatta nekem.

Több mint 70 éven át dolgozott hangyaszorgalommal, hiszen alig 4 éves volt, és már cipelte a kiváló erdélyi festőművész, *Pataki Sándor* után a festőládát; ott ült mellette, hallgatta szuggesztív elbeszéléseit a nagybányai festőkről és *Paál Lászlóról*, akinek ő is hamarosan rajongója lett.

*Kós Károly*val 1930 óta tartotta a kapcsolatot (a róla megjelent képes kötetbe a legtöbb műalkotást Mátyás Vilmos bocsátotta a szerkesztő rendelkezésére), személyesen ismerte *Tamási Áront*, *Nyírő Józsefet*, *Bánffy Miklóst*, *Szentimrei Jenőt*. Az Erdélyi Helikon egyetlen diák pártoló tagja volt.

Pataki mellett másik eszményképe a nagy természetbarát, *Czá- rán Gyula* bányamérnök és jogász volt, aki földbirtoka minden jövedelmét a Bihari-hegység barlangjainak természeti szépségei- nek felkutatására, turista útjainak kiépítésére fordította. Az esz- ménykép életrajza Mátyás Vilmos hagyatékában található, és a szerző Czáránról nevezte el az Erdélyi Kárpát Egyesület Aradi Csoportját, melynek ő volt a főtitkára.

A július 8-i temetés előtti nap felemelő és sokszor megrázó élményét jelentette Vilmos barátunk által az utolsó hónapokban

megírt *Családi Krónika*, melyet nagy megtiszteltetésül felesége betekintésre átadott. Ebben a regénybe illő család minden tagjáról megemlékezik, de talán az édesanyjáról írt sorokat fogalmazta meg legszebben. „Minden elpusztult, részben Aradon, részben Görgényben. Édesanyám sírját, ahányszor hazamegyek, felkeresem. Nincsen sírköve, és az 50 éves, bádoggal fedett keresztnek már a felirata is elmosódott. A gyermekek hálátlansága ez? Lehet így is felfogni, de a valóságban én a nagy síremlékeknek nem hiszek... Az édesanya emlékét a szívekben kell megőrizni. A szív emlékezte minden márványnál időállóbb; nincs hiú külsőségekre alapozva, hanem a legbelsőbb érzésekből fakad.”

„Ha az ember bizonyos kort elért, s egész hosszú életére visszaemlékezik, egy az, ami mindenképpen fölött meglepi, s ez a leghosszabb életnek is a rövideje.” (*Jósika Miklóstól*) – tartotta Mátyás Vilmos, és az utolsó percig sajnálta, hogy oly sok tervének végrehajtására nem maradt ideje.

Mátyás Vilmos munkáját folytatni, befejezni nem könnyű, de ez elsősorban a nagy tehetségű, egyetlen fiúnak, Mátyás Csaba professzornak a halaszthatatlan kötelessége. De be nem fejezett dolgait minden élő székely erdésznek tovább kell vinnie; szellemi hagyatékát hasznosítani kell.

Mátyás Vilmos emlékét nemcsak mi, erdészek őrizzük örökké, hanem minden természetet szerető, népünk hagyományait és kultúráját tisztelő magyar, aki Őt a jelenlegi határainkon túl is személyesen vagy munkáin keresztül ismerte.

Körülbelül ennyit mondhattam el a családi sírhelyen, ott, az evangélikus temető főútja mentén, a gloriétten túl, és elcsuklott a hangom, mert ahogy csak azon az egyetlen ösvényen végigme gyünk, Nagybacon, Sepsiszentgyörgy, Marosvásárhely, Arad, Alsó-jára, Kolozsvár szülőiteinek sírköve hajlik felénk, s egyikén a felirat is: „Maroknyi székely porlik, mint a szikla...”

Július 17-én újabb levéllel köszöntött be hozzám a postás, ami szívszorító ereklyémé vált. A világerő se vegye senki öntömjénezésnek, hanem értse meg: valahogy így kell ápolni az örök barátságot.

„Kedves Karcsi Bátyám! Nem tudok meghatódás nélkül írni Neked most, amikor köszönetemet kell kifejeznem mindazért,

amit Édesapám búcsúztatása ügyében tettél. Köszönöm segítségedet, de elsősorban szívhez szóló szavaidat. Elmondhatom, hogy mindazok, akikkel eddig a temetésről beszélhettem, kiemelték sírbeszédedet, amelyből kiérezhető volt, hogy itt nemcsak egy őszinte barát, kolléga és földi búcsúztat egy körünkből eltávozottat, hanem Apám személyében egy darab szülőföld megtestesülése távozik el – egy újabb kő hullt az apadó kútba...

Bár ily módon Apám betű szerinti akaratától eltértünk, de úgy hiszem, szelleméhez és emlékéhez méltóvá tettünk egy szertartást, amely sokáig megmarad emlékezetünkben; lélekben nemcsak vigasztalt, hanem meg is erősített.

Köszönet érte Néked!

Szombathely, 1986. július 10.

Ölel: Mátyás Csaba.”

✱

Nehéz feladat *Botvay Károlyról* (1897–1958) is meghatódás nélkül írni, mert ő is túl korán távozott. A Bácskában, Adán született. Középiskolába Újverbászon, Szegeden, Újvidéken, Lőcsén járt. Már katonaként érettségizett le 1916-ban. 1917-ben iratkozott be Selmecbányán a Bányászati és Erdészeti Főiskolára. Erdőmérnöki oklevelét 1924-ben, Sopronban szerezte meg. Abban az évben májustól a főiskola Erdészeti Vegytani Tanszékén szakdjánoki besorolással kisegítő tanársegéd, egy év múlva tanársegéd, 1929-től adjunktus 1940-ig. Közben majd egy évet tölthetett a müncheni erdészeti kutatóintézetnél ösztöndíjasként. Akkortájt ez az intézmény behatóan foglalkozott a talajfizikával, és ezt Botvay is követte hazatérte után.

1940-ben kitűnő műszaki doktori oklevelet nyert, s 1944-ben egyetemi magántanári képesítést is szerzett. 1940–47 között a soproni Erdészeti Kutató Intézetben dolgozott.

1947-ben a Budapesti Műszaki Egyetem Erdőmérnöki Osztályán a termőhelyismerettani tanszékre nevezték ki egyetemi tanárnak. A tanszéket haláláig vezette. Ott az oktató és kutató munkát teljesen átszervezte, új alapokra helyezte. *Erdészeti talajtan és meteorológia* címen jegyzeteket adott ki, amelyeket folyamatosan javított, így is biztosítván az általa alkalmazott új, korsze-

rűbb termőhely ismerettani eszmék terjedését. Ezen új felfogást a *Talajaink, mint dinamikus rendszerek* (Erdészeti Zsebnaptár I-II., Bp., 1943. I. köt.) című tanulmányában foglalta össze legjobban.

1952-ben az MTA Tudományos Minősítő Bizottságától megkapta a mezőgazdasági (erdészet) tudományok kandidátusa fokozatot.

Ezek a száraz életrajzi adatok, melyek nem adnak teljes képet egy nagyszerű pedagógusról, elmélyült kutatóról és kiművelt, humán érdeklődésű emberről.

Botvay hamar észrevette, hogy a hazai erdők növekedése alapvetően talajuk vízgazdálkodásától függ, ezért is fordult figyelme ebbe az irányba. Új szedimentációs mérleget készített, mellyel a talaj vízgazdálkodását alapvetően befolyásoló mechanikai összetételt az akkor szokásosnál pontosabban lehetett meghatározni. Kapilláris vízemelési vizsgálataival kimutatta, hogy a homok jellemzésére az addig szokásos 5 órás helyett a 2 órás kapilláris vízemelés adata biztosabb tájékoztatást ad. Alföldi származását tekintve nem meglepő, hogy az ottani akácok talajtani vonatkozásait módszeres alaposággal tárta fel. Ez a motiváció indította később arra, hogy a II. világháború után nagy lendülettel elindult alföldfásítási munkához erős energiával kapcsolódjék be tanácsadóként.

Számomra mély élményt jelentett, amikor nagy kiterjedésű homokfásítási termőhelyfeltárási munkáinkhoz mindig első hívásomra jött le az ÖTKV Tompa-Kelebiai Erdőgondnokságához, Magyar Pállal együtt, szakkörös hallgatóik társaságában. Tulajdonképpen ezeknek a terepi bűvárkodásoknak köszönhetem, hogy egyetemi oktató-kutató lettem. Úgy gondolom, hogy az átlagosnál nagyobb érdeklődésem láttán hívtak meg 1949–50-es helyszíneléseik tapasztalatai alapján az Erdőműveléstani Tanácsokra tanársegédnek.

Botvay professzor kutatómunkáját az alaposág, megbízhatóság jellemezte. Képes volt féltucatszor is végigcsinálni ugyanazt a vizsgálatot, csak hogy az eredmény biztos legyen, és következtetései igazán megalapozódjanak. *Erdészeti éghajlatlan* című jegyzetében is grafikonokkal, világos ábrákkal teszi szemléletessé az erdő éghajlati elemek érvényesülésére gyakorolt módosító hatását.

Nagy alaposág, gondos felkészülés jellemezte oktató munkáját is. Csak jól szerkesztett, kiválóan rendszerezett előadásokat hallottunk tőle. Színes előadó volt. Mindig tárgyyszerű, könnyen érthető, jól megtanulható és jegyezhető előadásokat tartott. „A világos okfejtés, a jelenségek összefüggéseinek láttatása volt ezen előadások legfőbb jellemzője” – írja róla tanítványa és a tanszéken utóda, *Szodfridt István* professzor. Számomra örök élmény marad 1953. október 20-án tartott „bemutató előadása” Ilyeneket az időben a professzoroknak sorban tartaniuk kellett. A minisztérium szakoktatási főnöke, a pártmegbízottak s az összes oktató jelen volt ezeken. Minden ilyen előadáson jócskán hangzott el negatív bírálólat is, de Botvayról csak felsőfokon beszélt a féltucatnyi felkért hozzászóló. „Logikus, kiváló előadás; lenyűgöző tárgyi tudást bizonyító, néhol egyenesen drámai hangvételű szónoklat, mely nem csupán okít, nem beütemezett oldalszámokat ad le, hanem remek intellektuális hangulatot teremt, fegyelmez, lenyűgöző”, és még olvashatnám hosszasan feljegyzéseimet. „A főiskola megrongált hírnevét állítja vissza az ilyen előadás. Valóságos pódiumművészet. Briliáns tárgyi tudás, mintaszerű dialektika” – ismeri el az ügyeletes káder is, aki a végén mégiscsak talál kivétlenialót. „Ne használja azt a szót, hogy kartársak – szólítsuk egymást elvtársnak!”

Szigorú vizsgáztató volt, a pontos tudást megkövetelte, de mindig megértő ember maradt.

Engem ő tett szakfordítóvá. Románból, franciából három könyvet is lefordítottam számára. Eleinte nem volt megelégedve. Nem kell szolgamód, minden szót, köztiszót lefordítani, és a dagályos, végenincs mondathalmazokat magyarra áttenni. A magyar nyelv szelleme, törvényei szerint azokat bátran fel kell szabadalni; a szakszöveget is szabatos magyarsággal kell visszaadni. Az ilyen, kávé mellett folyó eszmecserek is alkalmat adtak a tanításra. „Ifjú barátom, te mit sem értesz a kolloidikához. Csak úgy beledobod a cukrot a kávéba, s hosszasan kavarod, míg felolvad. Tedd rá a kiskanálra és óvatosan engedd azt be a feketébe, hogy a folyadék kiszorítsa a kapillárisokból a levegőt, s akkor pillanatok alatt széteszlik a cukor.”

Nem sajnálta az időt, hogy szép családjáról, a művészetek iránti vonzódásáról is beszéljen. Eleinte bántotta, hogy fiai sorra hozzák haza az üres indexet, mert őket is természettudományi pályára szánta. „De mi vagyunk ennek okozói. Én a feleségemmel nemcsak az asztalnál, de minden szabad percemben csak a zenéről, festészeletről beszélgetek.” Jól zongorázott és rendszeres koncertlátogató volt családotól. Két fiát, bájos lányát már kicsi koruktól kezdve nagy hozzáértéssel vezette be a zene világába. A képzőművészeti kiállításokat sem mulasztotta el soha megtekinteni. Egyszer meghívott Alsólővér utcai szép lakásukra, és meghatottan észlelhettem, hogy ekkorra már megbékélt a helyzettel: mindhárom gyereke a zenével jegyezte el magát, és e téren később nemzetközi sikereket is elértek. Felejtethetetlen házi koncertben volt részem.

Amikor halottak napján az evangélikus temetőben mintegy húsz szál krizantémmal elkezdem kegyeleti körsétámat, az első szálat Botvay Károly fekete márvány sírkövére helyezem, mely ott áll mintegy harminc méterre keletre a ravatalozótól, egy kovácsolt vaskerítéssel övezett parcellában, és meghajtom fejemet a mesterem, a teljes ember emléke előtt.

Gondosan őrzöm gyászjelentését is:

„Az Erdőmérnöki Főiskola igazgatója és oktatói szomorúan jelentik, hogy *dr. Botvay Károly* egyetemi tanár, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, az EF termőhelyismerettani tanszékének vezetője, a felsőoktatás kiváló dolgozója, 1958. évi szeptember hó 10-én, életének 61. évében, tanári pályájának és gazdag kutató-tudós munkájának 34. évében hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése folyó hó 13-án délután 1/2 5 órakor lesz az EF aulájából. Sopron, 1958. évi szept. hó 10. Emlékét az Erdőmérnöki Főiskola dolgozó, ifjúsága és volt tanítványai kegyelettel őrzik.”

✱

Még sok mesterem volt az életben. Hadd kapjon helyet néhány bekezdéssel ebben az összeállításban a „legnagyobb székely erdész”, *Bedő Albert* (1839–1918) is, akinek kálnoki sírjánál először 1982-ben jártam. Előttem csupán egy magyarországi erdőmérnök hallgató házaspár írt be az ottani emlékkönyvbe. Egy fenyőgallyat a kisbaconi szülőházunk előtti lucfenyőről nekem is hoztak em-

lékül, mely most került elő, de csak a csupasz gally. Az akkor még élő Benedek Loli néni mutatta meg a „Karcsi fáját”, hiszen valamikor kilenc fenyő állott a ház előtt: a két szülő és a hét fiúé.

Bedő Albert Sepsiszentgyörgytől északnyugatra néhány kilométerre nyugszik a *kálnoki* temetőben, a Baróti-hegység lábánál, a kereken 500 m tengerszint feletti magasságban fekvő gyönyörű fennsík, a Háromszéki-medence, a Szépmező peremén. Az arra járó utas nem sejt, hogy az Olt mentén kanyargó főút közelében a páratlan kálnoki műemlék templom és minden erdész által oly nagyra becsült ember nyugóhelye található.

Bedő Albert Székelykeresztúron tanult, majd Kolozsvárt érettségizett. Eleinte lelkési pályára készült. Két évet el is végzett, de közben a jogot is hallgatta. Mivel mellőzték, és mást küldtek ki a németalföldi egyetemre, az önérzetes ifjú otthagyta Kolozsvárt és Selmecebányán az Erdészeti Akadémiára iratkozott be. Ott 1864-ben nyert oklevelet. Gyakorlati szolgálatát Szlavóniában kezdte. 1873-ban a pénzügyminisztériumban az állami erdők ügyeinek előadója, 1880-ban miniszteri tanácsos, 1881-ben országos főerdőmester, 1885-ben államtitkár. 1896-tól az apatini, majd a székelykeresztúri választókerület országgyűlési képviselője.

A magyar erdészet egyik legkiemelkedőbb alakja. Nevéhez fűződik az ország erdészetének önállóvá, magyarrá tétele, az erdészetnek a bányászattól való elválasztása, az 1879. évi erdőtörvény megalkotása és végrehajtásának megszervezése, a magyar erdészet súlyának és tekintélyének megerősítése. Oroszlánrésze volt az Országos Erdészeti Egyesület (OEE) megszervezésében, a magyar erdészeti irodalom fejlesztésében. Az OEE-ben 1866–1880 között titkárként működött. Szerkesztette az egyesület közleményeit, évkönyveit, majd 1871-től 1900-ig az Erdészeti Lapokat. A lapnak több mint öt évtizeden át volt munkatársa. Legjelentősebb irodalmi munkája az 1896-ban 4 kötetben megjelent „*A magyar állam erdősegeinek gazdasági és kereskedelmi leírása*” c. erdészeti statisztikai mű, a hozzá tartozó térképpel.

Számos hazai és külföldi kormánykitüntetés tulajdonosa, a kolozsvári egyetem tiszteletbeli doktora, az MTA levelező tagja, több külföldi erdészeti egyesület tiszteletbeli tagja és számos város díszpolgára volt.

Emlékére az Országos Erdészeti Egyesület 1957-ben *Bedő Albert Emlékérem* néven évenként kiosztásra kerülő kitüntetést alapított. Az emlékérem alapítási és adományozási szabályzatának 3. pontja kimondja ugyan, hogy „az Egyesület ennek az emlékéremnek az alapításával egyben emléket kíván állítani Bedő Albertnek az ország erdészetének önállóvá és ezzel fejlődőképessé tétele, az OEE megalapozása, fejlesztése és a magyar erdőgazdálkodás megszervezése terén elévülhetlen érdemeiért”, de az egész életmű méltatásával az erdészek még adósok.

Hogy mennyire szerette szülőföldjét, azt utolsó kívánsága igazolja, mely szerint a kálnoki temetőben kívánt megpihenni. Az 1918-as októberi forradalom idején halt meg. Szülőfalujának templomában volt felravatalozva. Egy hétig várták a faluban élő rokonok és tisztelők családja tagjait: egyetlen fiát, továbbá egy fiú- és három lánytestvérét, de legtöbben az akkori körülmények miatt nem érkezhettek meg.

A templom bejáratával szemben, egy kis székely kapu szomszédságában pihen a teste. Egyszerű betonkeret övezi sírját. Nevét a falubeliek márványlapba vésették, hogy olvasásakor mindenkit figyelmeztessen és példája követésére buzdítson.

„Az utódnemzedék iratlan kötelessége kutatni az elődök ténykedését. Elévülhetlen munkásságuk felett elmélkedni, és azokat gyümölcsoztetni feltétlenül szükséges. Ennek a szempontnak figyelembevétele mellett kell vizsgálnunk Bedő Albert életét, szellemi hagyatékát, hogy a feledés homálya nehojg belepje, s ha már a közönségnek alkotott, és annak boldogulását szolgálta, akkor az utókor hálával és tisztelettel említse nevét” – mondta ottjártam alkalmával *Nemes Dénes*, az ottani unitárius gyülekezet lelkésze, mindnyájunk okulására.

1993 októberében találkoztak a veszprémi *Laczkó Dezső Múzeum* és a *Székely Nemzeti Múzeum* munkatársai a testvérkapcsolatok sepsiszentgyörgyi rendezvényei alkalmával Kálnokon is. Ekkor került sor arra, hogy Bedő Albert emlékének tisztelegjenek halálának 75. évfordulóján. A neves unitárius műemlék templomban, ökumenikus istentisztelet keretében, a veszprémi *Laczkovics Emőke* néprajzkutató és *Kisgyörgy Zoltán*, a Háromszék c. napilap munkatársa mutatták be Bedő Albert munkásságát, elsősorban az

én méltatásaim alapján. Imát mondott *Erdélyi Zsombor* ref. lelkipásztor és a szászéki szolgálatot *Orbán F. Dezső* unitárius lelkész végezte. A sírra *Kónya Ádám*, az SZNM igazgatójának emlékszéde után, a két múzeum küldöttei és *Sárkány Árpád* sepsiszentgyörgyi erdőmérnök helyeztek koszorút. És az anyaországi erdészek hol maradtak?

Én az egyetemünk „A” épülete előtt már 7-8 méteresre magasodó „Bedő Albert-fák” előtt tisztelegtem. Ezeket a sír melletti kocsányos tölgyről gyűjtött makkokból itt, Sopronban neveltük.

✱

Mestereimnek elsősorban emberségem nemesedését köszönhetem. Haló porukban is legyen áldott emlékük! Igazi baráti köröm az elme fegyelmével is megajándékozott. Barátságuk igazi, feledhetetlen emlékem.